

**CURTEA SUPREMĂ
DE JUSTIȚIE**

DECIZIE

cu privire la admiterea recursului declarat de Alla Culeva, casarea deciziei din 15 mai 2024 a Curții de Apel Comrat și trimiterea cauzei spre rejudecare în instanța de apel,

în cauza civilă intentată la cererea de chemare în judecată depusă de către Alla Culeva împotriva lui Vitali Culev, intervenient accesoriu Direcția principală a sănătății și protecției sociale a Comitetului Executiv al Găgăuziei, cu privire la determinarea domiciliului copiilor minori și încasarea pensiei de întreținere a copiilor minori,

împotriva deciziei din 15 mai 2024 a Curții de Apel Comrat,

(Dosarul nr. 2ra-787/24
nr. PIGD 2-21029526-01-2ra-28062024)

Admiterea recursului, casarea deciziei instanței de apel și trimiterea cauzei spre rejudecare în instanța de apel, din motiv că instanța de apel nu cercetat toate circumstanțele cauzei.

Judecătoria Comrat, sediul Ceadâr-Lunga – jud. S. Rău
Curtea de Apel Comrat – jud. Șt. Starciuc, G. Colev, D: Fujenco

31 octombrie 2025

Textul corespunde originalului

Examinând în lipsa părților recursul declarat de Alla Culeva,

Curtea Supremă de Justiție, în completul compus din:

Stela Procopciuc, *Președinte,*

Diana Stănilă,

Oxana Parfeni, *judecători,*

constată următoarele:

ÎN FAPT

1. La 25 februarie 2021, Alla Culeva a depus cerere de chemare în judecată, concretizată prin cererea din 29 septembrie 2021, împotriva lui Vitali Culev, intervenient accesoriu Direcția principală a sănătății și protecției sociale a Comitetului Executiv al Găgăuziei, cu privire la determinarea domiciliului copiilor minori și încasarea pensiei de întreținere a copiilor minori (vol. I, f.d. 1-2, 73 verso, 76).

2. În motivarea cererii de chemare în judecată reclamanta a invocat că, împreună cu Vitali Culev au doi copii comuni, care sunt minori, fiica XXX, născută în data de --- și fiul YYY, născut în data de ---.

3. Prin hotărârea din 25 mai 2017 a Judecătoriei Comrat, sediul Ceadâr-Lunga, a fost determinat domiciliul copiilor minori XXX și YYY la domiciliul tatălui Vitali Culev, pe adresa: ---.

4. Reclamanta a menționat că, la aceeași adresă locuiește și bunica paternă, Vasilina Nebesnaia. Iar, la 17 iunie 2019, pe numele Vasilinei Nebesnaia a fost intentată cauza penală nr. 2019392011, în baza elementelor constitutive ale infracțiunii prevăzute de art. 201¹ alin. (1) lit. b) din Codul penal, pentru pretinsele acțiuni violente comise în privința nepoatei sale XXX, manifestate prin multiplele maltratări fizice și psihice.

5. Prin ordonanța procurorului Procuraturii UTA Găgăuzia, oficiul Ceadâr-Lunga, Bratan L., din 27 septembrie 2019, Vasilina Nebesnaia a fost scoasă de sub urmărire penală, s-a încetat procesul penal în temeiul art. 275 pct. 3) din Codul de procedură penal și a fost intentată procedura contravențională în baza elementelor prevăzute de art. 78¹ din Cod contravențional.

6. În prezent, cauza contravențională se află pe rolul Judecătoriei Comrat, sediul Ceadâr-Lunga.

7. Reclamanta a relevat că, Vasilina Nebesnaia, bunica paternă a copiilor săi, XXX și YYY, este învinuită de faptul că o perioadă îndelungată a comis acțiuni violente în privința nepoatei sale XXX, maltratând-o de nenumărate ori, fapt constatat prin raportul de constatare medico-legală din 13 mai 2019.

8. Ulterior, la cererea bunicii materne, Liubovi Paraschiva, la sfârșitul lunii mai 2019, Centru de expertize judiciare pe lângă Ministerul Justiției a efectuat expertiza psihologică extrajudiciară și a ajuns concluzia că:

- -----;
- -----;
- -----.

9. Reclamanta a menționat că, după aplicarea actelor de violență asupra minorei XXX, tatăl acesteia, Vitali Culev, a transmis-o personal bunicii materne, pentru a locui permanent la domiciliul acesteia din str. ---,

10. Astfel, copiii au fost despărțiți unul de celălalt și, de aproximativ doi ani, locuiesc separat, manifestând și în prezent un dor puternic unul față de celălalt.

11. Reclamanta a considerat că, deoarece între ea și tatăl copiilor nu a fost posibilă încheierea unui acord cu privire la stabilirea domiciliului copiilor minor, acest fapt urmează a fi determinat de către instanța de judecată.

12. În acest sens, reclamanta a notat că, câștigă suficient pentru a-și întreține copiii și este în stare să-i asigure cu condiții necesare pentru educația și dezvoltarea lor deplină. Domiciliul său este dotat cu toate condițiile necesare pentru abitație confortabilă, fiind racordată la rețeaua de gaz și apeduct, dispune de o cameră separată pentru fiu și calculator.

13. Reclamanta Alla Culeva a solicitat, prin cererea de chemare în judecată concretizată, determinarea domiciliului copiilor minori XXX, născută în data de --- și YYY, născut în data de ---, cu mama Alla Culeva, la locul ei permanent de trai de pe str. ---, precum și încasarea de la Vitali Culev în beneficiul ei pensia de întreținere a copiilor minori XXX și YYY în sumă de 1 963 MDL lunar, din momentul depunerii cererii până la atingerea majoratului copiilor.

POZIȚIA PRIMEI INSTANȚE

14. Prin hotărârea din 22 noiembrie 2023 a Judecătoriei Comrat, sediul Ceadâr-Lunga, s-a respins acțiunea depusă de Alla Culeva, ca neîntemeiată (vol. II, f.d. 49, 55-60 recto-verso).

EXERCITAREA CĂII DE ATAC ÎN ORDINE DE APEL

15. La 19 decembrie 2023, Alla Culeva a depus cerere de apel motivată împotriva hotărârii din 22 noiembrie 2023 a Judecătoriei Comrat, sediul Ceadâr-Lunga (vol. II, f.d. 51-53).

POZIȚIA INSTANȚEI DE APEL

16. Prin decizia din 15 mai 2024 a Curții de Apel Comrat s-a respins apelul declarat de Alla Culeva și s-a menținut fără modificări hotărârea din 22 noiembrie 2023 a Judecătoriei Comrat, sediul Ceadâr-Lunga (vol. II, f.d. 117, 118-124 recto-verso).

17. În consolidarea soluției, instanța de apel a reținut că, prin hotărârea din 25 mai 2017 a Judecătoriei Ceadâr-Lunga (vol. I, f.d. 3) a fost determinat domiciliul copiilor minori XXX și YYY la domiciliul tatălui lor Vitali Culev pe str-la ----. Hotărârea menționată a devenit irevocabilă prin neatacare.

18. Astfel, instanța de apel a relevat că, în speță, există o hotărâre judecătorească prin care s-a soluționat chestiunea determinării domiciliului copiilor minor.

19. Mai mult ca atât, reclamanta a scos copii din țară și aceștia, la moment, locuiesc cu ea în Spania. Astfel, deși reclamanta solicită prin prezenta acțiune determinarea domiciliului copiilor minori cu ea pe str. ---, ea de 5 ani deja nu mai locuiește la această adresă, fiind stabilă cu traiul în Spania.

20. Instanța de apel a remarcat și faptul că, la examinarea chestiunii privind determinarea domiciliului copiilor minori cu unul din părinți, organul de protecție a copilului trebuie să verifice și să constate dacă părintele solicitant, la caz, mama Alla Culeva, are posibilitatea să asigure condițiile necesare pentru creșterea și educarea copiilor, și anume: unde ea locuiește la moment; ce condiții de trai/viață le-a asigurat copiilor; dacă este sau nu oficial încadrată în câmpul muncii; natura ocupației și regimul de muncă; situația materială a mamei; dacă frecventează copii instituțiile de învățământ?

21. Însă, în condițiile speței, din motiv că Alla Culeva împreună cu minorii XXX și YYY nu locuiesc pe teritoriul Republicii Moldova, organul de protecție a copilului a fost în imposibilitate de a verifica aceste circumstanțe. Astfel, Direcția principală a sănătății și protecției sociale a Comitetului Executiv al Găgăuziei nu și-a putut exprima poziția în privința oportunității determinării locului de domiciliu a minorilor XXX și YYY cu mama, Alla Culeva.

22. Succesiv, Curtea de Apel Comrat a considerat neîntemeiate argumentele Allei Culeva, precum că Vitali Culev i-a transmis fiica să domicilieze cu mama și a dat acordul ca aceasta să părăsească de multe ori hotarele Republicii Moldova. Or, conform cererii din 10 ianuarie 2020, Vitali Culev a dat acord fiicei sale minore XXX la multiple ieșiri temporare peste hotare în Ucraina, Federația Rusă și Spania, în ospeție la rude, cu însoțirea mamei Alla Culeva pe perioada de la 10 ianuarie 2020 până la 10 ianuarie 2021, dar cu revenirea la locul de domiciliu permanent în Republica Moldova (vol. I, f.d. 138).

23. La fel, instanța de apel a reținut ca pertinente argumentele Allei Culeva, precum că prima instanță nu a ascultat poziția minorilor în privința faptului cu cine din părinți doresc să domicilieze. Or, cererile copiilor minori de a fi audiați nu pot fi luate în considerare, deoarece au fost scrise fără prezența reprezentantului organului de tutelă și curatelă și nu în modul stabilit de lege. De asemenea nu s-a constatat în ce condiții au fost scrise aceste cereri și dacă ele au fost scrise personal de copii.

24. Iar, în privința cererii reclamantei de a audia copiii, instanța de apel a notat că, prima instanță a oferit părților termen pentru soluționarea litigiului pe cale amiabilă și a amânat examinarea cauzei pentru data de 29 septembrie 2021. Pentru ședința din 29 septembrie 2021, prima instanță a asigurat prezența unui pedagog și a unui psiholog, care urmau să asiste/participe la audierea minorilor și să prezinte concluziile de rigoare, însă reclamanta Alla Culeva nu a asigurat prezența copiilor în această ședință de judecată.

25. Subsecvent, instanța de apel a considerat nepertinent argumentul reclamantei privind necesitatea schimbării domiciliului copiilor minori, de la tată la ea, din motiv că bunica paternă, Vasilina Nebesnaia, a aplicat violența în privința XXX. Or, potrivit hotărârii din 25 mai 2017 a Judecătoriei Ceadâr-Lunga, domiciliul copiilor minori a fost determinat cu Vitali Culev, adică cu tatăl copiilor minori, dar nu cu bunica Vasilina Nebesnaia.

EXERCITAREA CĂII DE ATAC ÎN ORDINE DE RECURS

26. La 25 iunie 2024, Alla Culeva a depus prin intermediul oficiului poștal cerere de recurs, în temeiul art. 432 alin. (1) lit. e) din Codul de procedură civilă, împotriva deciziei din 15 mai 2024 a Curții de Apel Comrat, solicitând casarea integrală a deciziei recurate și a hotărârii din 22 noiembrie 2023 a Judecătoriei Comrat, sediul Ceadâr-Lunga, cu pronunțarea unei hotărâri noi de admitere integrală a acțiunii (vol. III, f.d. 1-2, 5).

ARGUMENTELE RECURSULUI

27. În motivarea recursului, Alla Culeva, în esență, a reiterat circumstanțe de fapt și de drept similare celor expuse în cererea de chemare în judecată și în cererea de apel, suplimentar invocând că, instanța de apel a ignorat argumentele sale invocate atât în acțiune, cât și în apel.

28. Așa, instanța de apel nu a dat apreciere faptului că ea, la 28 iunie 2021, a depus cerere de audiere a copiilor minori, iar prima instanță nu a examinat această chestiune și a admis cererea pârâtului de acordare a unui termen pentru încheierea tranzacției de împăcare. Deși ea a fost categoric împotriva pentru acordarea termenului pentru împăcare, instanța de judecată a admis cererea pârâtului și a amânat ședința de judecată, fără a soluționa și cererea sa de audiere a copiilor.

29. La fel, recurenta a considerat că, instanța de apel a dat o apreciere eronată argumentelor sale privind necesitatea schimbării domiciliului copiilor minori, de la tată la ea, din motiv că bunica paternă, Vasilina Nebesnaia, a aplicat violența în privința XXX, motivând prin faptul că prin hotărârea din 25 mai 2017 a Judecătoriei Ceadâr-Lunga, domiciliul copiilor minori a fost determinat cu tatăl copiilor, Vitali Culev, dar nu cu bunica Vasilina Nebesnaia.

30. Or, materialele cauzei atestă că, în ultimii doi ani, Vitali Culev lucrează peste hotarele Republicii Moldova. Astfel, refuzul de a stabili domiciliul copiilor cu mama presupune faptul că aceștia urmează să locuiască la domiciliul tatălui, în care se află și mama acestuia, Vasilina Nebesnaia, care anterior a maltratat copiii.

31. Mai mult ca atât, instanța de apel nu a dat apreciere argumentelor sale precum că, anterior, când copiii locuiau cu tatăl, bunica paternă ștergea mesajele telefonice care ea le adresa copiilor și le lua telefoanele, pentru ca aceștia să nu poată comunica cu mama.

LEGISLAȚIA RELEVANTĂ

32. Art. 429 alin. (1) din Codul de procedură civilă:

„Pot fi atacate cu recurs deciziile pronunțate de curțile de apel în calitatea lor de instanțe de apel, cât și hotărârile pronunțate de curțile de apel.”

33. Art. 434 alin. (1) din Codul de procedură civilă:

„Recursul se declară în termen de 2 luni de la data comunicării hotărârii sau a deciziei integrale, dacă legea nu prevede altfel.”

34. Art. 432 din Codul de procedură civilă, în redacția în vigoare la momentul depunerii recursului:

„(1) Recursul este admis dacă:

- a) interpretarea legii din hotărârea contestată este contrară jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție;
- b) prin admiterea recursului, se schimbă sau se consolidează jurisprudența Curții Supreme de Justiție;
- c) a fost admis neîntemeiat un apel introdus tardiv sau a fost respins ca fiind tardiv un apel depus în termen;
- d) hotărârea sau decizia vizează drepturile persoanei care nu a fost atrasă în proces;
- e) hotărârea sau decizia este arbitrară ori se bazează în mod determinant pe aprecierea vădit nerezonabilă a probelor;
- f) instanța nu a fost compusă potrivit legii sau hotărârea a fost pronunțată cu încălcarea competenței jurisdicționale.

(2) Temeiurile menționate la alin. (1) lit. d)–f) pot fi invocate în recurs doar dacă au fost invocate în apel sau dacă încălcarea a avut loc în instanța de apel.”

35. Art. 440 alin. (3) din Codul de procedură civilă:

„Dacă este considerat admisibil, completul examinează recursul în fond.”

36. Art. 442 alin. (1) din Codul de procedură civilă:

„Judecând recursul declarat împotriva deciziei date în apel, instanța verifică, în limitele invocate în recurs, legalitatea hotărârii contestate prin prisma temeiurilor prevăzute la art. 432. Instanța invocă, din oficiu, neatragera în proces a persoanelor ale căror drepturi sunt lezate prin hotărâre.”

37. Art. 445 alin. (1) lit. c) din Codul de procedură civilă:

„Instanța, după ce judecă recursul, este în drept să admită recursul, să caseze integral decizia instanței de apel și să trimită cauza spre rejudecare în instanța de apel o singură dată dacă eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanța de recurs.”

38. Art. 373 alin. (1), (2), (5) din Codul de procedură civilă, în redacția în vigoare la momentul judecării cauzei în ordine de apel:

„(1) Instanța de apel verifică, în limitele cererii de apel, ale referințelor și obiecțiilor înaintate, legalitatea și temeinicia hotărârii atacate în ceea ce privește constatarea circumstanțelor de fapt și aplicarea legii în primă instanță.

(2) În limitele apelului, instanța de apel verifică circumstanțele și raporturile juridice stabilite în hotărârea primei instanțe, precum și cele care nu au fost stabilite, dar care au importanță pentru soluționarea cauzei, apreciază probele din dosar și cele prezentate suplimentar în instanță de apel de către participanții la proces.

(5) Instanța de apel este obligată să se pronunțe asupra tuturor motivelor invocate în apel.”

39. Art. 27 alin. (1) din Codul de procedură civilă:

„Disponibilitatea în drepturi se afirmă în posibilitatea participanților la proces, în primul rând a părților, de a dispune liber de dreptul subiectiv material sau de interesul legitim

supus judecării, precum și de a dispune de drepturile procedurale, de a alege modalitatea și mijloacele procedurale de apărare.”

40. Art. 118 alin. (1) și (3) din Codul de procedură civilă:

„(1) Fiecare parte trebuie să dovedească circumstanțele pe care le invocă drept temei al pretențiilor și obiecțiilor sale dacă legea nu dispune altfel.

(3) Circumstanțele care au importanță pentru soluționarea justă a cauzei sunt determinate definitiv de instanța judecătorească pornind de la pretențiile și obiecțiile părților și ale altor participanți la proces, precum și de la normele de drept material și procedural ce urmează a fi aplicate.”

41. Art. 121 din Codul de procedură civilă:

„Instanța judecătorească reține spre examinare și cercetare numai probele pertinente care confirmă, combat ori pun la îndoială concluziile referitoare la existența sau inexistența de circumstanțe, importante pentru soluționarea justă a cazului.”

42. Art. 130 alin. (1)-(3) din Codul de procedură civilă:

„(1) Instanța judecătorească apreciază probele după intima ei convingere, bazată pe cercetarea multiaspectuală, completă, nepărtinitoare și nemijlocită a tuturor probelor din dosar în ansamblul și interconexiunea lor, călăuzindu-se de lege.

(2) Nici un fel de probe nu au pentru instanța judecătorească o forță probantă prestabilită fără aprecierea lor.

(3) Fiecare probă se apreciază de instanță privitor la relevanța, admisibilitatea, veridicitatea ei, iar toate probele în ansamblu, privitor la legătura lor reciprocă și suficiența pentru soluționarea cauzei.”

43. Art. 3 pct. 1 și 2 din Convenția internațională din 20 noiembrie 1989 cu privire la drepturile copilului, în vigoare pentru Republica Moldova din 25 februarie 1993:

„1. În toate deciziile care îi privesc pe copii, fie că sunt luate de instituții publice sau private de ocrotire socială, de către tribunale, autorități administrative sau de organe legislative, interesele superioare ale copilului trebuie să fie luate în considerare cu prioritate.

2. Statele părți se angajează să asigure copilului protecția și îngrijirile necesare pentru bunăstarea sa, ținând cont de drepturile și obligațiile părinților săi, ale tutorilor săi, ale altor persoane legal responsabile pentru el, și vor lua, în acest scop, toate măsurile legislative și administrative corespunzătoare.”

44. Art. 9 pct. 1 și 2 din Convenție:

„1. Statele părți vor veghea ca nici un copil să nu fie separat de părinții săi împotriva voinței lor, cu excepția situației în care autoritățile competente decid, sub rezerva revizuirii judiciare și în conformitate cu legile și procedurile aplicabile, că această separare este necesară, în interesul superior al copilului.

O decizie în acest sens poate să fie necesară în anumite cazuri particulare, de exemplu atunci când părinții maltratează sau neglijează copiii sau când părinții trăiesc separat și când urmează să se ia o hotărâre cu privire la locul de reședință al copilului.

2. În toate cazurile prevăzute la paragraful 1 al prezentului articol, toate părțile interesate trebuie să aibă posibilitatea de a participa la dezbateri și de a-și face cunoscute părerile lor.”

45. Art. 12 din Convenție:

„1. Statele părți vor garanta copilului capabil de discernământ dreptul de a exprima liber opinia sa asupra oricărei probleme care îl privește, opiniile copilului fiind luate în considerare avându-se în vedere vârsta sa și gradul său de maturitate.

2. În acest scop, se va da copilului, în special, posibilitatea de a fi ascultat în orice procedură judiciară sau administrativă care-l privește, fie direct, fie printr-un reprezentant sau o instituție corespunzătoare, în conformitate cu regulile de procedură din legislația națională.”

46. Art. 18 pct. 1 din Convenție:

„Statele părți vor depune eforturi pentru asigurarea recunoașterii principiului potrivit căruia ambii părinți au o răspundere comună pentru creșterea și dezvoltarea copilului. Răspunderea pentru creșterea copilului și asigurarea dezvoltării sale le revine în primul rând părinților sau, după caz, reprezentanților săi legali. Aceștia trebuie să se conducă înainte de orice după interesul superior al copilului.”

47. Art. 2 alin. (3) din Codul familiei:

„Relațiile familiale sunt reglementate în conformitate cu următoarele principii: monogamie, căsătorie liber consimțită între bărbat și femeie, egalitate în drepturi a soților în familie, sprijin reciproc moral și material, fidelitate conjugală, prioritate a educației copilului în familie, manifestare a grijii pentru întreținerea, educația și apărarea drepturilor și intereselor membrilor minori și ale celor inapți de muncă ai familiei, soluționare, pe cale amiabilă, a tuturor problemelor vieții familiale, inadmisibilitate a amestecului deliberat în relațiile familiale, liber acces la apărarea, pe cale judecătorească, a drepturilor și intereselor legitime ale membrilor familiei.”

48. Art. 54 din Codul familiei:

„Copilul are dreptul să-și exprime opinia la soluționarea în familie a problemelor care îi ating interesele și să fie audiat în cursul dezbaterilor judiciare sau administrative. De opinia copilului care a atins vârsta de 10 ani se va ține cont în mod obligatoriu dacă aceasta nu contravine intereselor lui.”

49. Art. 58 alin. (1) din Codul familiei:

„Părinții au drepturi și obligații egale față de copii, indiferent de faptul dacă copiii sunt născuți în căsătorie sau în afara ei, dacă locuiesc împreună cu părinții sau separat.”

50. Art. 63 din Codul familiei:

„(1) În cazul când părinții locuiesc separat, domiciliul copilului care nu a atins vârsta de 14 ani se determină prin acordul părinților.

(1¹) În cazul în care părinții locuiesc separat, copilul care a atins vârsta de 14 ani alege cu care dintre părinți vrea să locuiască. Dacă acesta refuză să aleagă cu care părinte vrea să locuiască, domiciliul copilului se stabilește prin acordul părinților.

(2) Dacă lipsește acordul părinților cu privire la stabilirea domiciliului copilului, iar copilul care a împlinit vârsta de 14 ani refuză să aleagă cu care părinte vrea să locuiască, domiciliul minorului se stabilește de către instanța de judecată, ținând cont de interesele și opinia copilului, în conformitate cu vârsta și gradul său de maturitate. În acest caz, instanța judecătorească va lua în considerare atașamentul copilului față de fiecare dintre părinți, față de frați și surori, vârsta copilului, calitățile morale ale părinților, relațiile existente între fiecare părinte și copil, posibilitățile părinților de a crea condiții adecvate pentru educația și dezvoltarea copilului (îndeletnicirile și regimul de lucru, condițiile de trai etc.)

(3) La determinarea domiciliului copilului minor, instanța judecătorească va cere și avizul autorității tutelare teritoriale în a cărei rază teritorială se află domiciliul fiecăruia dintre părinți.”

51. Art. 18 alin. (1) din Legea privind drepturile copilului nr. 338 din 15 decembrie 1994 (în vigoare la momentul depunerii cererii de chemare în judecată), aprobată prin Legea nr. 370 din 30 noiembrie 2023, în vigoare de la 21 decembrie 2023:

„Ambii părinți, în egală măsură, sau persoanele subrogatorii legale poartă răspunderea principală pentru dezvoltarea fizică, intelectuală, spirituală și socială a copilului, ținând cont în primul rând de interesele acestuia.”

52. Art. 8 alin. (2) și (4) din Legea privind drepturile copilului nr. 370 din 30 noiembrie 2023, în vigoare de la 21 decembrie 2023:

„(2) Răspunderea pentru creșterea copilului și pentru asigurarea dezvoltării acestuia le revine în primul rând părinților sau, după caz, reprezentanților legali/responsabililor legali ai acestuia. Ambii părinți au o răspundere comună pentru creșterea, educarea și întreținerea copilului.

(4) Statul asigură ca niciun copil să nu fie separat de familia sa împotriva voinței lui, cu excepția cazurilor în care despărțirea de un părinte sau de ambii părinți este necesară în interesul superior al copilului.”

53. Art. 9 alin. (1) din Legea nr. 370/2023:

„Copilul separat de un părinte sau de ambii părinți are dreptul să întrețină relații personale și contacte directe regulate cu cei doi părinți ai săi, dacă aceasta nu contravine intereselor lui.”

MOTIVAREA INSTANȚEI

54. Referitor la termenul de declarare a recursului, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție atestă că, potrivit avizului de recepție a trimiterii poștale DS8011820420AS, copia deciziei motivate din 15 mai 2024 a Curții de Apel Comrat a fost comunicată reprezentantului recurenteii Alla Culeva, avocatului Ilia Gagauz,

la 30 mai 2024 (vol. II, f.d. 131). În această ordine de idei, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție consideră că, în speță, calea de atac în ordine de recurs a fost demarată în interiorul termenului legal, deoarece cererea de recurs a fost predată orificiului poștal la 25 iunie 2024 (vol. III, f.d. 5).

55. Studiind materialele dosarului, prin prisma normelor de drept aplicabile speței, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție consideră necesar de a admite recursul, de a casa decizia instanței de apel și de a remite cauza spre rejudecare la Curtea de Apel Sud, din motivele ce succed.

56. Conform avizului nr. 11 din 2008 al Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni (CCJE) în atenția Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind calitatea hotărârilor judecătorești, o motivație și o analiză clară sunt cerințele fundamentale ale hotărârilor judecătorești și un aspect important al dreptului la un proces echitabil. Pentru a răspunde cerințelor procesului echitabil, motivarea ar trebui să evidențieze, că judecătorul a examinat cu adevărat chestiunile esențiale ce i-au fost prezentate.

57. Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție menționează că, art. 6 CEDO garantează dreptul justițiabilului la o hotărâre motivată sub aspectul instituirii obligației instanțelor de judecată de a-și argumenta hotărârile adoptate din perspectiva unei analize ample a circumstanțelor pricinii. Îndatorirea de a motiva coerent și unitar hotărârea sub aspectul tuturor cererilor, fără a exista contradicții între motivare și dispozitiv, constituie o garanție pentru justițiabili, în fața eventualului arbitrar judecătoresc, fiind singurul mijloc prin care se dă posibilitatea de a putea exercita un eficient control judiciar.

58. Instanța de recurs consemnează că legea procedural civilă consacră principiul general după care orice hotărâre judecătorească trebuie să fie motivată și să reprezinte premisa pentru soluția din dispozitiv. Aceasta dispoziție este edictată atât în interesul unei bune administrări a justiției și încrederii ce trebuie să inspire justițiabililor, cât și pentru a se da instanțelor superioare posibilitatea de a controla judecata primelor instanțe.

59. Pentru satisfacerea acestui principiu, judecătorii fondului sunt datori să arate motivele de fapt și de drept care au format convingerea lor, să enunțe cele constatate și dovezile care au determinat-o.

60. În acest sens, legiuitorul a investit apelul cu efect devolutiv, care presupune două limite raționale: *tantum devolutum quantum appellatum*, adică instanța de apel rejudecă în fapt și în drept, ceea ce apelantul a înțeles să atace din hotărârea primei instanțe, fiind o consecință a principiului disponibilității care guvernează procesul

civil și *tantum devolutum quantum iudicatum*, unde instanța de apel efectuează o nouă examinare în fond, dar și exercită controlul judiciar complet, în fapt și în drept, asupra ceea ce a hotărât prima instanță.

61. Astfel, respectând principiile dreptului procesual civil, instanței de apel îi revine o deosebită atenție de a determina toate componentele acțiunii civile, și în special obiectul acțiunii civile și temeiurile acesteia. Obiectul acțiunii civile îl formează pretențiile reclamantului față de pârât, adresate instanței de judecată în scopul apărării propriilor drepturi și care reies din raportul material-litigios și în privința cărora instanța de judecată urmează să se expună prin hotărâre.

62. Prin urmare, instanța de judecată și de apel trebuie să determine raportul material-litigios dintre părți întru constatarea corectă a specificului obiectului acțiunii civile și temeiului acesteia. Subsecvent identificării raporturilor dintre părți, instanța de judecată urmează să stabilească obiectul probațiunii pe pricina dedusă judecătii, circumstanță care presupune în sine conturarea faptelor juridice prin care se justifică pretențiile și obiecțiile părților și fără de care este imposibilă soluționarea justă a litigiului.

63. La caz, analizând minuțios memoriul deciziei din 15 mai 2024 a Curții de Apel Comrat, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție consideră că instanța de apel nu a făcut o cercetare efectivă, completă și complexă a circumstanțelor cauzei, pronunțând o soluție nemotivată.

64. În acest sens, din conținutul pretențiilor formulate de către Alla Culeva, instanța de recurs învederează că obiectul acțiunii îl constituie determinarea domiciliului copiilor minori XXX, născută în data de --- și YYY, născut în data de --, cu mama Alla Culeva, precum și încasarea de la Vitali Culev în beneficiul Aliei Culeva pensia de întreținere a copiilor minori XXX și YYY în sumă de 1 963 MDL lunar, din momentul depunerii cererii până la atingerea majoratului copiilor.

65. Din conținutul cererii de chemare în judecată rezultă că, necesitatea schimbării domiciliului copiilor minori cu mama, a fost motivată de reclamantă prin faptul că, minorii, locuind la domiciliul tatălui Vitali Culev, în baza hotărârii din 25 mai 2017 a Judecătorei Comrat, sediul Ceadâr-Lunga, au fost maltratați fizic și psihic de către bunica paternă, Vasilina Nebesnaia, care locuiește la aceiași adresă de domiciliu cu Vitali Culev. Iar, pe faptul aplicării violenței domestice în privința minorului XXX, pe numele bunicii paterne, Vasilina Nebesnaia, a fost intentat un dosar contravențional în baza elementelor constitutive ale contravenției de violență în familie, prevăzută de art. 78¹ din Cod contravențional.

66. În susținerea pretențiilor sale, Alla Culeva a invocat faptul aplicării violenței domestice în privința minorului XXX, în perioada când aceasta a locuit la domiciliul tatălui Vitali Culev și a bunicii paterne, Vasilina Nebesnaia, a fost stabilit prin Raportul de constatare medico-legală nr. 201915P0100 din 13 mai 2019 (vol. I, f.d. 9 recto-verso).

67. Conform Raportului de constatare medico-legală nr. 201915P0100 din 13 mai 2019, la minora XXX au fost constatate următoarele leziuni corporale: -----
-----.

68. La fel, reclamanta a făcut referire la Raportul de expertiză psihologică extrajudiciară nr. 10 din 12 iunie 2019, întocmit de către Centru de expertize judiciare pe lângă Ministerul Justiției (vol. I, f.d. 4-8), prin care expertul judiciar Ala Bulgaru a ajuns concluzia că:

- -----;
- -----;
- -----.

69. Din sinteza cercetărilor efectuate în cadrul expertizei psihologice extrajudiciare, rezultă că minorii XXX și YYY -----
Concluziile date au fost trase în aplicarea următoarelor metode și teste:

- -----;
- -----;
- -----;
- -----;
- -----;
- -----;
- -----;

70. Expertul a notat că, -----.

71. În rezultatul examinării minorului YYY și discuției cu acesta, expertul judiciar a ajuns la concluzia că -----.

72. În acest sens, este remarcabil că, la examinarea cauzei în prima instanță, în cadrul ședinței din 10 iunie 2021, partea reclamantă a înaintat un demers de audiere a copiilor minori în vederea expunerii cu care dintre părinți doresc să locuiască. Totodată, din procesul-verbal al ședinței de judecată rezultă că, pentru data de 10 iunie 2021, a fost asigurată prezența copiilor, iar aceștia așteptau în holul judecătoriei și erau gata să fie audiați (vol. I, f.d. 57 recto).

73. Iar prin încheierea protocolară din 10 iunie 2021 a Judecătoriei Comrat, sediul Ceadâr-Lunga, s-a amânat ședința de judecată pentru data de 28 iunie 2021, cu invitarea pedagogului și psihologului pentru audierea copiilor minori în cadrul ședinței de judecată (vol. I, f.d. 57 verso).

74. În cadrul ședinței de judecată din 28 iunie 2021, reprezentantul pârâtului a pledat în fața instanței că este inoportună audierea copiilor minori și, pentru a nu traumatiza copiii, a solicitat acordarea unui termen de soluționare amiabilă a litigiului. Reclamanta, însă, a invocat că soluționarea litigiului pe cale amiabilă este imposibilă și a insistat la audierea copiilor minori în ședința de judecată, menționând că a asigurat, în acest sens, prezența copiilor în judecată (vol. I, f.d. 62).

75. Potrivit procesului-verbal al ședinței de judecată din 28 iunie 2021, Judecătoria Comrat, sediul Ceadâr-Lunga, nu a examinat și nici nu a pus în discuție cererea reclamantei cu privire la audierea copiilor minori, în vederea expunerii poziției cu care dintre părinți doresc să locuiască.

76. Astfel, fără a examina cererea reclamantei de audiere a minorilor, dar și ignorând poziția reclamantei cu privire la inoportunitatea acordării termenului pentru soluționarea amiabilă a litigiului, din motiv că părțile nu pot ajunge la un numitor comun în privința domiciliului copiilor minori, Judecătoria Comrat, sediul Ceadâr-Lunga, a admis solicitarea reprezentantului pârâtului și a acordat părților termen pentru soluționarea litigiului pe cale amiabilă, numind următoarea ședință de judecată pentru data de 29 septembrie 2021 (vol. I, f.d. 61-62 recto-verso).

77. Ulterior, la 16 februarie 2022, reclamanta Alla Culeva a depus prin intermediul poștei electronice copiile scanate ale 3 înscrisuri olografe, întitulate cereri, întocmite în limba rusă, unul din numele său și câte unul din partea fiecărui copil (vol. I, f.d. 131-134).

78. Prin aceste cereri, pretinse a fi întocmite și semnate de minorii XXX și YYY, copii și-au expus dorința de a locui cu mama, pe care o iubesc foarte mult. Totodată, copiii și-au manifestat refuzul de a locui cu tatăl său și bunica paternă (Valia), deoarece -----.

79. La rândul său, Alla Culeva a solicitat instanței de judecată să ia în considerare poziția copiilor și a comunicat că, la moment, copii se află cu dânsa și nu doresc să revină la domiciliul tatălui. De asemenea, a atras atenția că, în speță, este inadmisibilă separarea copiilor.

80. Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție învederează că, la soluționarea problemelor stabilirii domiciliului copiilor minori, instanța de judecată are obligația, în prim rând, de a se asigura că hotărârea pronunțată va asigura copiilor

protecția și îngrijirea necesare pentru bunăstarea lor, ținând cont de drepturile și obligațiile părinților.

81. Determinarea domiciliului copiilor minori, în cazul desfacerii căsătoriei, se realizează exclusiv prin prisma interesului superior al copilului, principiu fundamental al dreptului familiei. Interesul superior al copiilor este singurul criteriu după care instanța de judecată urmează să se călăuzească pentru a decide chestiunea cu privire la exercitarea drepturilor părintești.

82. Interesul superior al copiilor vizează asigurarea stabilității și securității emoționale, a dezvoltării fizice și psihice armonioase. La soluționarea cauzei, instanța de judecată urmează să aprecieze raporturile afective ale copiilor cu fiecare părinte, capacitatea acestora de a răspunde nevoilor materiale, educaționale și morale ale copiilor, continuitatea mediului lor de viață și disponibilitatea părinților de a colabora în vederea protejării relațiilor familiale.

83. Decizia nu poate fi fundamentată exclusiv pe interesele ori confortul părinților, posibilitățile materiale ale părinților, ci urmează a fi analizate împrejurările menite să asigure copiilor o dezvoltare fizică, morală și intelectuală armonioasă, reieșind din vârsta copiilor, comportarea părinților înainte de separare, gradul de atașament și preocupare pe care l-au manifestat față de copii, precum și legăturile afective ce s-au stabilit între părinți și copii, între copii și alți membri ai familiei extinse.

84. Instanța de recurs notează că, drepturile părinților sunt recunoscute doar în măsura în care servesc interesului copilului. Instanța nu poate fundamenta decizia pe criterii de confort ale părinților, cum ar fi veniturile mai mari ale unuia din părinți, ci doar pe modul în care aceste condiții contribuie efectiv la dezvoltarea copilului, asigurând necesitatea ca minorul să crească într-un climat de stabilitate și, nu în ultimul rând, ținându-se cont de dreptul copilului, în funcție de vârstă și maturitate, de a fi ascultat în privința propriei vieți.

85. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a atenționat că, autoritățile naționale (instanțele/statul) au obligații pozitive de a asigura ca aplicarea unei hotărâri referitoare la domiciliu copilului să fie realizată cu promptitudine, dar cu respectarea condițiilor emoționale, relaționale și psihologice ale copilului. Aceasta poate include *inter alia* ascultarea copilului, dacă este capabil, referitor la poziția sa cu cine din părinți dorește să domicilieze.

86. Astfel, în condițiile speței, partea reclamantă a solicitat în repetate rânduri audierea minorilor pentru a-și expune poziția pe marginea chestiunii cu cine din părinți doresc să locuiască. Însă, instanțele inferioare nu au dat curs acestor cereri,

omîțând să audieze copiii, deși aceștia se aflau la o vîrstă la care puteau exprima în mod conștient și echilibrat opinia proprie, în sensul art. 12 din Convenția ONU privind drepturile copilului și art. 63 din Codul familiei.

87. Or, obligația instanței de a audia copilul reprezintă o garanție procesuală a respectării interesului său superior și nu poate fi substituită prin interpretări indirecte ori prin evaluări efectuate în lipsa contactului direct al judecătorului cu minorul. Audierea minorului constituie un element indispensabil al aprecierii situației de fapt și al formării convingerii instanței asupra mediului familial care răspunde cel mai bine nevoilor sale emoționale și morale.

88. Cu atît mai mult, cu cît reclamanta a administrat probe care ridică serioase semne de întrebare în privința securității fizice și psihice a copiilor minori, în eventualitatea continuării domiciliului acestora la tatăl și bunica paternă. În asemenea circumstanțe, audierea copiilor devenea esențială pentru stabilirea realităților emoționale și familiale, precum și pentru aprecierea obiectivă a riscurilor la care aceștia ar putea fi expuși.

89. În același sens, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a subliniat în mod constant că autoritățile naționale trebuie să acorde o importanță deosebită dreptului copilului de a fi ascultat în orice procedură care îl privește, atunci cînd acesta este capabil să-și exprime opinia, iar ascultarea sa constituie o garanție fundamentală a respectării interesului superior al copilului (cauza Sahin c. Germaniei, hotărârea din 08 iulie 2003, § 73; Sommerfeld c. Germaniei, hotărârea din 08 iulie 2003, § 71; M. și M. c. Croației, hotărârea din 03 septembrie 2015, § 171). Curtea a reținut că o neascultare efectivă a copilului, în special în contextul stabilirii domiciliului sau a relațiilor personale, poate conduce la încălcarea art. 8 din Convenție, întrucît privează autoritățile de o percepție autentică asupra nevoilor sale emoționale și relaționale.

90. În lumina acestor standarde, instanței naționale îi revine un rol activ în protejarea interesului superior al copiilor, care nu poate fi realizat decît printr-o analiză efectivă și completă a tuturor circumstanțelor de fapt și de drept. În temeiul art. 12 din Convenția ONU privind drepturile copilului și art. 63 din Codul familiei, coroborate cu art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, instanța este obligată să adopte o hotărâre motivată, bazată pe probe pertinente și suficiente, care să reflecte evaluarea concretă a mediului familial, a relațiilor afective și a securității emoționale a copilului. O motivare lacunară sau formală, care nu tratează aceste aspecte esențiale, echivalează cu nerespectarea obligațiilor pozitive ale statului de a proteja viața de familie și bunăstarea copilului.

91. Mai mult, în circumstanțele speței, instanța trebuia să țină cont de faptul că, în prezent, copiii minori locuiesc împreună cu mama, într-un climat familial stabil și securizat emoțional, fiind deja integrați în mediul școlar, social și afectiv aferent mamei.

92. Prin urmare, prima instanță și instanța de apel trebuiau să examineze în mod concret și efectiv circumstanțele privind mediul de viață actual al copiilor, stabilitatea emoțională și integrarea lor în anturajul matern, precum și să analizeze riscurile psihologice ale unei eventuale relocări forțate. Or, o eventuală schimbare a domiciliului copiilor de la mamă la tată ar echivala cu o ruptură bruscă a mediului lor de viață și ar genera o perturbare profundă a echilibrului emoțional și psihologic, contrară interesului superior al copilului. Neelucidarea acestor elemente esențiale denotă că instanța de apel a pronunțat o soluție nemotivată sub aspectul respectării interesului superior al copilului.

93. Deopotrivă, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție atestă că instanțele ierarhic inferioare nu au cercetat aspectul că, prin adresa din 24 martie 2016, Alla Culeva a înștiințat Primarul mun. Ceadâr-Lunga despre faptul că pleacă la muncă peste hotarele Republicii Moldova, iar pe perioada absenței sale transmite copiii minori XXX și YYY la îngrijirea tatălui, Vitali Culev și să domicilieze la domiciliul acestuia (vol. I, f.d. 140).

94. Iar, prin declarația din 24 martie 2016, Vitali Culev și-a dat acordul să educe și întrețină copiii minori XXX și YYY pe perioada absenței mamei acestora, Alla Culeva, în legătură cu părăsirea teritoriului Republicii Moldova (vol. I, f.d. 141).

95. Ulterior, la 10 ianuarie 2020, Vitali Culev a dat acordul scris fiicei minore XXX de a părăsi temporar și repetat teritoriul Republicii Moldova, și anume în Ucraina, Federația Rusă și Spania, în vizită la rude, cu însoțirea mamei Alla Culeva (vol. I, f.d. 138).

96. Or, acordurile reciproce ale părinților din anul 2016 reflectă existența unei înțelegeri între părinți privind domiciliul temporar al copiilor cu tatăl pe perioada absenței mamei, care a plecat la muncă peste hotarele țării.

97. Mai mult ca atât, deși tatăl susține că deține o hotărâre judecătorească din 2017, prin care s-a stabilit domiciliul copiilor minori cu dânsul, totuși, între timp, copiii au părăsit locul de trai al tatălui și s-au stabilit cu mama.

98. Toate aceste împrejurări trebuiau cercetate în coroborare de către instanțele ierarhic inferioare pentru a clarifica dacă schimbarea mediului de trai al copiilor a fost determinată de o încălcare unilaterală a drepturilor părintești sau,

dimpotrivă, de un acord parental acceptat de ambii părinți și materializat prin acte scrise. Deopotrivă, urma a fi elucidat și faptul dacă acțiunile copiilor reprezintă sau nu o manifestare a voinței copiilor de a nu domicilia cu tatăl și bunica paternă.

99. În consecință, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție ajunge la concluzia că omisiunea instanțelor inferioare de a examina aceste circumstanțe determinante a condus la o analiză incompletă a situației de fapt și la o apreciere eronată a probatoriului cauzei. Or, stabilirea domiciliului copiilor minori reprezintă o chestiune complexă, ce presupune o evaluare integrală a mediului de viață, a stabilității afective și a comportamentului părinților.

100. Omisiunea instanțelor ierarhic inferioare de a analiza detaliat probele și a motiva în mod riguros soluția, nu permite părților să înțeleagă rațiunea soluțiilor pronunțate de către instanțe. Motivarea nu reprezintă o simplă formalitate, ci o garanție a dreptului la un proces echitabil, consacrat de art. 20 din Constituția Republicii Moldova și art. 6 § 1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

101. Omiterea examinării acestor elemente a condus la pronunțarea unei hotărâri nemotivate și incomplete, contrare exigențelor art. 6 §1 CEDO și Legii nr. 87/2011, care impun instanței obligația de a verifica dacă hotărârea judecătorească a fost executată într-un termen rezonabil și dacă statul și-a îndeplinit obligația pozitivă de a asigura un mecanism eficient de executare.

102. Iar, lipsa unei analize riguroase a circumstanțelor speței și a unei motivări clare, pun în dificultate exercitarea unui control judiciar veritabil de către instanța de recurs.

103. La aspectul dat este imperioasă jurisprudența CtEDO în cauza Hiro Balani vs. Spania, în care Înalta Curte a notat că, în cazul în care instanța de judecată se abține de a da un răspuns special și explicit în cele mai importante întrebări, fără a acorda părții care a formulat-o posibilitatea de a ști dacă acest mijloc de apărare a fost neglijat sau respins, acest fapt se va considera o încălcare a articolului 6 § 1 din CEDO.

104. Articolul 6 § 1 din Convenție implică, din partea „instanței”, obligația de a efectua o examinare efectivă a motivelor, a argumentelor și a probelor prezentate de către părți (Perez c. Franței [MC], nr. 47287/99 din 12 februarie 2004, § 80; Loupas c. Greciei, nr. 21268/16 din 20 iunie 2019, § 37; Capacchione c. Republicii Moldova din 30 noiembrie 2021, § 19).

105. De asemenea, potrivit jurisprudenței constante a Curții Europene pentru Drepturile Omului, acest articol obligă instanțele să își motiveze deciziile sale. Întinderea obligației de motivare poate varia în funcție de natura deciziei și trebuie

analizată în lumina circumstanțelor fiecărei cauze. Fără a necesita un răspuns detaliat la fiecare argument invocat de către un reclamant, această obligație presupune, totuși, că o parte la procedura judiciară poate aștepta un răspuns specific și explicit la acele argumente care sunt decisive pentru rezultatul procedurii în cauză (Paixão Moreira Sá Fernandes c. Portugaliei, nr. 78108/14 din 25 februarie 2020, § 71 și cauzele citate în aceasta; Caraman c. Republicii Moldova din 16 februarie 2021, § 23).

106. În aceste condiții, instanța de recurs reține că se impune necesitatea casării deciziei instanței de apel și trimiterea cauzei spre rejudecare în instanța de apel la Curtea de Apel Sud.

107. În conformitate cu art. 440 alin. (3), art. 444, art. 445 alin. (1) lit. c) din Codul de procedură civilă

COMPLETUL, CU UNANIMITATE DE VOTURI,

Admite recursul declarat Alla Culeva.

Casează integral decizia din 15 mai 2024 a Curții de Apel Comrat, adoptată în cauza civilă intentată la cererea de chemare în judecată depusă de către Alla Culeva împotriva lui Vitali Culev, intervenient accesoriu Direcția principală a sănătății și protecției sociale a Comitetului Executiv al Găgăuziei, cu privire la determinarea domiciliului copiilor minori și încasarea pensiei de întreținere a copiilor minori, cu trimiterea cauzei spre rejudecare la Curtea de Apel Sud, în alt complet de judecată.

Decizia nu se supune niciunei căi de atac.

Președinte

Stela Procopciuc

Judecători

Diana Stănilă

Oxana Parfeni